

ผลการจัดการเรียนรู้เชิงรุกโดยใช้แนวคิดจิตตปัญญาศึกษา
ที่มีต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเรื่องความพอเพียง

และคุณลักษณะความพอเพียงของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น*

EFFECTS OF ACTIVE LEARNING MANAGEMENT USING CONTEMPLATIVE
EDUCATION ON LEARNING ACHIEVEMENT ON SUFFICIENCY AND
SUFFICIENCY CHARACTERISTICS OF LOWER SECONDARY STUDENTS

ณัชชา นีมอนงค์*, พิชชาติ แก้วพวง

Natcha Nimanong, Pichart Kaewpuang

มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร

Phranakhon Rajabhat University, Thailand

*Corresponding author E-mail: earnnch21@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อเปรียบเทียบการจัดการเรียนรู้เชิงรุกโดยใช้แนวคิดจิตตปัญญาศึกษาที่มีต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเรื่องความพอเพียงและคุณลักษณะความพอเพียงของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น ก่อนและหลังเรียนด้วยการจัดการเรียนรู้เชิงรุกโดยใช้แนวคิดจิตตปัญญาศึกษา โดยใช้การวิจัยกึ่งทดลอง (Quasi-Experimental Research) ประชากร คือ นักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น โรงเรียนนานาชาติจีน กรุงเทพมหานคร สังกัดสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2567 จำนวน 30 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยประกอบด้วย แผนการจัดการเรียนรู้เชิงรุกโดยใช้แนวคิดจิตตปัญญาศึกษา มีค่าดัชนีความสอดคล้องเท่ากับ 1 แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเรื่องความพอเพียง มีค่าความยากง่ายอยู่ระหว่าง 0.30-0.70 ค่าอำนาจจำแนกอยู่ระหว่าง 0.20-0.73 และค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.74 และแบบประเมินคุณลักษณะความพอเพียง มีค่าความสอดคล้อง (IOC) เท่ากับ 1 และค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.86 สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และสถิติการทดสอบทดสอบค่าที กรณีกลุ่มตัวอย่างไม่เป็นอิสระจากกัน

ผลการวิจัยพบว่า:

1. ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเรื่องความพอเพียงของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้นหลังการจัดการเรียนรู้เชิงรุกโดยใช้แนวคิดจิตตปัญญาศึกษาสูงกว่าก่อนเรียน
2. คุณลักษณะความพอเพียงของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้นหลังการจัดการเรียนรู้เชิงรุกโดยใช้แนวคิดจิตตปัญญาศึกษาสูงกว่าก่อนเรียน

คำสำคัญ: การจัดการเรียนรู้เชิงรุก, จิตตปัญญาศึกษา, ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน, คุณลักษณะความพอเพียง

Abstract

The objectives of this research were to compare learning achievement on sufficiency and the sufficiency characteristics of lower secondary students through active learning management using contemplative education. This research is a quasi-experimental research. The population consisted of 30 lower secondary students, Chinese International school in Bangkok under the Office of the Private Education Commission, Ministry of Education, Thailand. during the second semester of the 2024 academic year. The research instruments included the active learning lesson plan based on the contemplative education had an Index of Item- Objective Congruence (IOC) of 1.00; an achievement test on sufficiency had a difficulty ranging from 0.30 to 0.70, a discrimination ranging from 0.20 to 0.73, and a reliability of 0.74; a sufficiency characteristics evaluation form had an Index of Item- Objective Congruence (IOC) of 1.00 and a reliability of 0.86. The statistics used for data analysis included the mean, standard deviation, and t-test for dependent samples.

The research results revealed that:

1. Learning achievement on sufficiency of lower secondary students after implementing active learning management using contemplative education higher than before the experiment.
2. Sufficiency characteristics of lower secondary students after implementing active learning management using the contemplative education was higher than before the experiment.

Keywords: Active learning management, Contemplative education, Learning achievement, Sufficiency characteristics

บทนำ

การศึกษาสมัยใหม่ตามแผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560-2579 มีเป้าหมายให้พัฒนาผู้เรียนทุกด้านทั้งทางร่างกาย จิตใจ สติปัญญา รวมถึงจิตวิญญาณ พร้อมทั้งยึดหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง โดยนำทางสายกลางบนพื้นฐานของความสมดุล พอดี พอประมาณ มีเหตุผล และความรอบรู้เท่าทันโลกให้เกิดการพัฒนาที่ยั่งยืนและความอยู่ดีมีสุขของคนไทยการบูรณาการแบบองค์รวมที่ยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลางของการพัฒนาอย่างมีคุณภาพ (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2560; ทองแดง สุกเหลือง, 2566) เศรษฐกิจพอเพียงเป็นปรัชญาชี้ถึงแนวการดำรงอยู่และปฏิบัติตนของประชาชนในทุกระดับ ตั้งแต่ระดับครอบครัว ระดับชุมชน จนถึงระดับรัฐ ทั้งในการพัฒนาและบริหารประเทศให้ดำเนินไปในทางสายกลาง โดยเฉพาะการพัฒนาเศรษฐกิจ เพื่อให้ก้าวทันต่อโลกยุคโลกาภิวัตน์ (Globalization) กับวัฒนธรรมการบริโภค ซึ่งความพอเพียงหมายถึง ความพอประมาณ ความมีเหตุผล รวมถึงความจำเป็นที่จะต้องมีระบบภูมิคุ้มกันในตัวที่ดีต่อการกระทบใด ๆ อันเกิดจากการเปลี่ยนแปลงทั้งภายในภายนอก ทั้งนี้ ต้องอาศัยความรอบรู้ ความรอบคอบ และความระมัดระวังอย่างยิ่ง ในการนำวิชาการต่าง ๆ มาใช้ในการวางแผนและการดำเนินการทุกขั้นตอน และขณะเดียวกันจะต้องเสริมสร้างพื้นฐานจิตใจของคนในชาติ (มูลนิธิ มงคลชัยพัฒนา, 2568) เศรษฐกิจพอเพียงเป็นแนวคิดที่ชี้ให้เห็นการรู้จักพึ่งตนเองและการอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างเกื้อกูล ไม่พึ่งพา รู้จักประหยัดอดออม มีสติปัญญาและความเพียร รู้จักที่จะเฝ้าหาความรู้อยู่เสมอและรู้จักที่จะใช้ความรู้ รอบคอบและระมัดระวัง รวมทั้งตระหนักถึงความจำเป็นและความพอดีกับฐานะของตนเอง (ธนิดา วรฤทธิ์ และพิชาติ แก้วพวง, 2567)

จากการสังเกตพฤติกรรมนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น โรงเรียนนานาชาติจีน พบว่านักเรียนส่วนใหญ่ซื้อสิ่งของที่ไม่จำเป็นต่อการใช้งานในชีวิตประจำวัน ใช้จ่ายฟุ่มเฟือยเกินจำเป็น ไม่รับฟังความเห็นของเพื่อนและคุณครูเพื่อนำไปปรับปรุงตนเอง และขาดการเตรียมพร้อมรับมือกับความเปลี่ยนแปลงในชีวิตประจำวัน จากการสัมภาษณ์ครูผู้สอนสะท้อนให้เห็นว่าคุณลักษณะความพอเพียง เช่น ความพอประมาณ ความมีเหตุผล และการมีภูมิคุ้มกันของนักเรียน ยังไม่ได้รับการปลูกฝังอย่างเป็นระบบ นักเรียนหลายคนขาดทักษะในการบริหารจัดการทรัพยากรส่วนตัว ขาดการตระหนักรู้ถึงคุณค่าของความพอเพียง และมีแนวโน้มที่จะใช้จ่ายอย่างฟุ่มเฟือยหรือขาดการวางแผนการใช้ทรัพยากรอย่างรอบคอบ (เกียรติพงษ์ กลัปดี, 2568) จากการสัมภาษณ์นักเรียนพบว่านักเรียนคิดว่าความพอเพียงเป็นเรื่องไกลตัวและเข้าใจยาก เพราะส่วนใหญ่คุ้นเคยกับวัฒนธรรมการบริโภคที่เน้นความสะดวกสบายและการใช้ทรัพยากรอย่างไม่มีข้อจำกัด นักเรียนบางคนยอมรับว่ายังไม่สามารถนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปปรับใช้ในชีวิตประจำวันได้อย่างเหมาะสม (ภูรินทร์ คงพร, 2568) ปัญหาดังกล่าวสะท้อนให้เห็นว่าหลักสูตรการเรียนการสอนที่ใช้ในโรงเรียนนานาชาติจีนยังไม่สามารถกระตุ้นให้นักเรียนเกิดความเข้าใจและซึมซับคุณค่าของความพอเพียงได้อย่างแท้จริง จำเป็นต้องมีแนวทางการเรียนรู้ที่ส่งเสริมให้นักเรียนสามารถเข้าถึงและประยุกต์ใช้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงนี้ในชีวิตจริงได้มากขึ้น

การเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning) เป็นหลักการจัดการเรียนการสอนที่เน้นการจัดการเรียนรู้ด้วยเทคนิควิธีที่หลากหลาย โดยให้ความสำคัญกับผู้เรียนได้เข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการเพื่อให้เกิดปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้สอนกับผู้เรียนและผู้เรียนด้วยกันเอง เน้นการเรียนรู้จากการลงมือปฏิบัติจริงและใช้การสนทนาแลกเปลี่ยนเรียนรู้ (วิทเอก สว่างจิต, 2563) การเรียนการสอนเชิงรุกจึงมีบทบาทช่วยให้ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของผู้เรียนสูงขึ้น ผู้เรียนจะเกิดความพึงพอใจในการเรียนการสอนที่เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้มีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนการสอนได้ลงมือกระทำมากกว่าที่ผู้เรียนจะเป็นฝ่ายรับอย่างเดียว (ปริยา สมพิช, 2559) สำหรับจิตตปัญญาศึกษาเป็นการศึกษาที่ให้ความสำคัญกับกระบวนการเรียนรู้โลกภายในของตนเอง จากการใคร่ครวญเชื่อมโยงประสบการณ์จากโลกภายนอกกับโลกภายในอย่างมีสติและปราศจากอคติ ทำให้เกิดความเข้าใจตนเองและผู้อื่น (อริสา สุมาลย์ และสาวิตรี เถาว์โท, 2561) หลักจิตตปัญญาศึกษาประกอบด้วยหลักการพิจารณาด้วยใจอย่าง หลักความรัก ความเมตตา หลักการเชื่อมโยงสัมพันธ์ หลักการเผชิญความจริง หลักความมุ่งมั่น และหลักชุมชนแห่งการเรียนรู้ (สายฝน จันบุตรราช, 2561) โดยกระบวนการเรียนรู้ตามหลักจิตตปัญญาศึกษาประกอบด้วย 6 ขั้นตอน ได้แก่ 1) การเห็นตามความจริง 2) การน้อมนำสู่ใจ 3) การใคร่ครวญด้วยใจ 4) การฝึกปฏิบัติ 5) การประเมินตน 6) การนำไปพัฒนา (สัญญา สาลิลิน, 2561) จากการศึกษางานวิจัยของวรุฒ เฟื่องพันธ์ (2558) ที่ได้ศึกษาการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดจิตตปัญญาศึกษา:กรณีศึกษารายวิชาพัฒนากับการศึกษา พบว่า ผู้เรียนสามารถเพิ่มพูนความรู้ของตนเอง (พุทธิพิสัย) ผู้เรียนมีการเปลี่ยนแปลงเจตคติในการเรียนรู้ (จิตพิสัย) และผู้เรียนมีการเปลี่ยนแปลงในด้านทักษะต่อการเรียนรู้ (ทักษะพิสัย) ซึ่งสอดคล้องกับการสังเคราะห์งานวิจัยของ เมธิณี วงศ์วานิช รัมภกภรณ์ (2558) พบว่า การออกแบบการเรียนรู้เป็นรูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ โดยมีจุดมุ่งเน้นการพัฒนาความรู้ของบทเรียนรวดเร็ว ดี จดจำได้นาน ผู้เรียนได้รับการพัฒนาปลูกฝังในค่านิยมที่พึงประสงค์เพื่อพัฒนาตนเองและมองเห็นคุณค่าในผู้อื่นในการเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ ผู้เรียนมีโอกาสนในการลงมือปฏิบัติจนคล่องแคล่วชำนาญการในทักษะต่าง ๆ ที่จำเป็น ดังนั้น เมื่อประยุกต์ใช้แนวคิดจิตตปัญญาศึกษาเป็นการจัดการเรียนรู้เชิงรุกโดยใช้แนวคิดจิตตปัญญาศึกษา จึงช่วยพัฒนาผลสัมฤทธิ์เรื่องความพอเพียงและคุณลักษณะความพอเพียงได้

จากความสำคัญและปัญหาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเรื่องเศรษฐกิจพอเพียงและคุณลักษณะความพอเพียงของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้นข้างต้น ผู้วิจัยจึงสนใจเสริมสร้างผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเรื่องเศรษฐกิจพอเพียงและคุณลักษณะความพอเพียงโดยใช้การจัดการเรียนรู้เชิงรุกโดยใช้แนวคิดจิตตปัญญาศึกษา เพื่อให้ผู้เรียนดำเนินชีวิตอย่างมีคุณภาพและมีความรับผิดชอบต่อตนเองและสังคมอย่างจริงจัง

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเรื่องความพอเพียงของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้นก่อนและหลังการจัดการเรียนรู้เชิงรุกโดยใช้แนวคิดจิตตปัญญาศึกษา

2. เปรียบเทียบคุณลักษณะความพอเพียงของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้นก่อนและหลังการจัดการเรียนรู้เชิงรุกโดยใช้แนวคิดจิตตปัญญาศึกษา

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็น การวิจัยกึ่งทดลอง (Quasi-Experimental Research) โดยใช้แบบแผนการวิจัยแบบกลุ่มเดียวทดสอบก่อนและหลังเรียน (The Single Group Pretest Design)

ตารางที่ 1 แบบแผนการทดลอง

กลุ่มทดลอง	การทดสอบก่อนเรียน	ทดลอง	การทดสอบหลังเรียน
E	T ₁ , T ₂	X	T ₁ , T ₂

สัญลักษณ์ที่ใช้ในการทดลอง

E แทน กลุ่มทดลอง

T₁ แทน การทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเรื่องความพอเพียง

T₂ แทน การประเมินคุณลักษณะความพอเพียง

X แทน การจัดการเรียนรู้เชิงรุกโดยใช้แนวคิดจิตตปัญญาศึกษา

ประชากร

ประชากร นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น โรงเรียนนานาชาติจีน กรุงเทพมหานคร สังกัดสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2567 จำนวน 30 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยแบ่งออกเป็น 2 ประเภท ดังนี้

1. เครื่องมือที่ใช้ในการทดลอง คือ แผนการจัดการเรียนรู้เชิงรุกโดยใช้แนวคิดจิตตปัญญาศึกษาที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2551 ของกระทรวงศึกษาธิการ จำนวน 3 แผน รวม 6 ชั่วโมง แผนการจัดการเรียนรู้เชิงรุกโดยใช้แนวคิดจิตตปัญญาศึกษา มีการสร้างและหาคุณภาพตามขั้นตอนดังนี้

1.1 ศึกษาหลักสูตรแกนกลางศึกษาขั้นพื้นฐาน 2551 และรวบรวมจากหนังสือ เอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1.2 ดำเนินการสร้างแผนการจัดการเรียนรู้เชิงรุกโดยใช้แนวคิดจิตตปัญญาศึกษาตามลำดับขั้นตอนต่อไปนี้

1.2.1 วิเคราะห์เนื้อหาแนวการใช้แนวคิดจิตตปัญญาศึกษานักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น

1.2.2 จัดทำกำหนดการสอน โดยกำหนดระยะเวลาในภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา

1.2.3 เขียนแผนการจัดการเรียนรู้เชิงรุกโดยใช้แนวคิดจิตตปัญญาศึกษาโดยคำนึงถึงองค์ประกอบสำคัญ ได้แก่ ชื่อหน่วยการเรียนรู้ สาระสำคัญ วัตถุประสงค์ กิจกรรมจัดการเรียนรู้เชิงรุกโดยใช้แนวคิดจิตตปัญญาศึกษา สื่อการเรียนรู้ การวัดและประเมินผล

1.3 เมื่อดำเนินการเขียนแผนการจัดการเรียนรู้เชิงรุกโดยใช้แนวคิดจิตตปัญญาศึกษาได้ตรวจสอบความชัดเจนของแผนการของแผนการจัดการเรียนรู้อีกครั้งว่าส่วนต่าง ๆ ของแผนการจัดการเรียนรู้มีความสอดคล้องสัมพันธ์กันและได้แผนการจัดการเรียนรู้ จำนวน 3 แผน แผนละ 2 ชั่วโมง ใช้เวลาในการสอนรวม 6 ชั่วโมง

1.4 นำแผนการจัดการเรียนรู้เชิงรุกโดยใช้แนวคิดจิตตปัญญาศึกษาเสนอต่ออาจารย์ที่ปรึกษา เพื่อตรวจสอบความถูกต้องความสอดคล้องกับความเหมาะสมระหว่างหน่วยการเรียนรู้ สาระสำคัญ วัตถุประสงค์ การจัดการเรียนรู้เชิงรุกโดยใช้แนวคิดจิตตปัญญาศึกษา สื่อการเรียนรู้ การวัดผลและประเมินผลแล้วนำมาปรับปรุงแก้ไขตามคำแนะนำ

1.5 นำแผนการจัดการเรียนรู้เชิงรุกโดยใช้แนวคิดจิตตปัญญาศึกษาที่ปรับปรุงแล้วนำเสนอต่อผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 ท่าน เพื่อตรวจสอบความเหมาะสมของเนื้อหา ภาษา คำถามที่ใช้ และสื่อประกอบที่มีความเหมาะสมกับวัย ด้วยการหาค่าความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับจุดประสงค์ของรายการประเมินแต่ละข้อ ด้วยการหาค่า IOC (Item-Objective Congruency) โดยตั้งเกณฑ์ค่าความสอดคล้อง ตั้งแต่ 0.50-1.00 ผลปรากฏว่าค่าความสอดคล้อง (IOC) เท่ากับ 1.00 จากนั้นปรับปรุงแก้ไขข้อบกพร่องตามคำแนะนำ

1.6 ผู้วิจัยปรับแผนการจัดการเรียนรู้เชิงรุกโดยใช้แนวคิดจิตตปัญญาศึกษา ตามข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญแล้ว สุ่มแผนการจัดการเรียนรู้จำนวน 1 แผน ได้แก่ แผนที่ 1 เรื่อง เศรษฐกิจพอเพียง เรื่อง ความพอประมาณ ทดลองใช้กับนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้นที่ไม่ใช่ประชากรในการวิจัย คือ นักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้นโรงเรียนแห่งหนึ่งในเขตบึงกุ่ม จำนวน 30 คน เพื่อพิจารณาความเหมาะสมของเวลากิจกรรม พบว่า กิจกรรมการเรียนรู้เชิงรุกโดยใช้แนวคิดจิตตปัญญาศึกษา มีข้อจำกัดเรื่องเวลา ผู้วิจัยต้องออกแบบกิจกรรมให้มีความกระชับขึ้น

1.7 นำแผนการจัดการเรียนรู้เชิงรุกโดยใช้แนวคิดจิตตปัญญาศึกษาที่ได้แก้ไขและปรับปรุงเรียบร้อยแล้ว จัดทำให้สมบูรณ์ และนำไปใช้กับประชากร คือ นักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น โรงเรียนนานาชาติจีน กรุงเทพมหานคร จำนวน 30 คน

2. เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ประกอบด้วย 1) แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเรื่องความพอเพียง ซึ่งเป็นแบบทดสอบปรนัยชนิดตอบ 4 ตัวเลือก จำนวน 30 ข้อ 2) แบบประเมินคุณลักษณะความพอเพียง

2.1 แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเรื่องความพอเพียง มีการสร้างและหาคุณภาพตามขั้นตอน ดังนี้

2.1.1 ศึกษาสาระการเรียนรู้กลุ่มสาระสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น จากหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2551 เพื่อทราบหลักการ จุดมุ่งหมาย

โครงสร้าง เนื้อหา สารระ การเรียนรู้แกนกลาง ตัวชี้วัด แนวทางการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ และการวัดผลประเมินผล

2.1.2 วิเคราะห์เนื้อหาและจุดประสงค์โดยพิจารณาจากสำคัญของจุดประสงค์การเรียนรู้ให้ครอบคลุมเนื้อหา

2.1.3 สร้างแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเรื่องความพอเพียง นักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้นซึ่งเป็นแบบทดสอบปรนัยชนิดเลือกตอบ 4 ตัวเลือก จำนวน 60 ข้อ

2.1.4 นำแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเรื่องความพอเพียงไปให้อาจารย์ที่ปรึกษาวิจัยพิจารณา และให้ข้อเสนอแนะเพื่อปรับปรุงแก้ไข

2.1.5 นำแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเรื่องความพอเพียงที่ปรับปรุงแก้ไขแล้วไปให้ผู้เชี่ยวชาญ 3 ท่าน เพื่อตรวจสอบความถูกต้องและความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา แล้วหาค่าดัชนีความสอดคล้อง (Index of Objective Congruence: IOC) มีค่าตั้งแต่ 0.50 ขึ้นไปถือว่ามีความสอดคล้องกับเกณฑ์ที่ยอมรับได้ ปรากฏว่า ค่าความสอดคล้อง (IOC) เท่ากับ 1.00 จากนั้นปรับปรุงแก้ไขภาษาที่ใช้ให้มีความเหมาะสมตามคำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญ นำแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเรื่องความพอเพียง 30 ข้อไปทดลองใช้กับนักเรียน ซึ่งไม่ใช่ประชากร แต่มีลักษณะใกล้เคียงกับประชากร ในงานวิจัยครั้งนี้ คือ นักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้นโรงเรียนแห่งหนึ่งในเขตปทุมธานี จำนวน 30 คน จากนั้นวิเคราะห์หาค่าความยากง่าย (p) ค่าอำนาจจำแนก (r) และค่าความเชื่อมั่น ผลปรากฏว่าค่าความยากง่าย (P) อยู่ระหว่าง 0.30-0.70 ค่าอำนาจจำแนก (r) อยู่ระหว่าง 0.20-0.73 และค่าความเชื่อมั่น เท่ากับ 0.74

2.1.6 คัดเลือกแบบทดสอบที่มีค่าความยากง่าย อำนาจจำแนกที่เหมาะสมให้เหลือ 30 ข้อจากนั้นนำแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเรื่องความพอเพียงไปใช้เป็นเครื่องมือในการวิจัยโดยทดลองกับประชากร คือ นักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น โรงเรียนนานาชาติจิน กรุงเทพมหานคร จำนวน 30 คน

2.2 แบบประเมินคุณลักษณะความพอเพียง มีการสร้างและหาคุณภาพตามขั้นตอน ดังนี้

2.2.1 ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการสร้างแบบประเมินคุณลักษณะความพอเพียงจากนั้นสร้างแบบประเมินคุณลักษณะความพอเพียง

2.2.2 กำหนดเกณฑ์การให้คะแนนคุณลักษณะความพอเพียงซึ่งวิเคราะห์คุณลักษณะความพอเพียงของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้นโดยการให้คะแนนและนำมาแปลผลดังนี้ 5 =ระดับมากที่สุด, 4 =ระดับมาก, 3 =ระดับปานกลาง, 2 =ระดับน้อย และ 1 =ระดับน้อยที่สุด และกำหนดการแปลความหมายค่าเฉลี่ยของคุณลักษณะความพอเพียงตามเกณฑ์ที่กำหนด ดังนี้ 4.51-5.00 =ระดับมากที่สุด, 3.51-4.50 =ระดับมาก, 2.51-3.50 =ระดับปานกลาง, 1.51-2.50 =ระดับน้อย และ 1.00-1.50 =ระดับน้อยที่สุด

2.2.3 นำแบบประเมินคุณลักษณะความพอเพียงของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้นเสนอต่ออาจารย์ที่ปรึกษา ตรวจสอบแล้วนำมาปรับปรุง

2.2.4 นำแบบประเมินคุณลักษณะความพอเพียงของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น ปรับปรุงแล้วเสนอต่อผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 ท่าน พิจารณาลงความเห็นว่าแบบประเมินมีความถูกต้องตามหลักวิชาการและเหมาะสมกับการนำไปประเมินคุณลักษณะความพอเพียงของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น ผลปรากฏว่า ค่าความสอดคล้อง (IOC) เท่ากับ 1 และปรับปรุงแก้ไขข้อบกพร่องตามคำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญ

2.2.5 นำแบบประเมินคุณลักษณะความพอเพียงของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น ไปทดลองใช้กับนักเรียนซึ่งไม่ใช่ประชากรแต่มีลักษณะใกล้เคียงกับประชากร คือ นักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้นโรงเรียนแห่งหนึ่งในเขตบึงกุ่ม จำนวน 30 คน แล้วนำมาหาค่าความเชื่อมั่นตามวิธีสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค ได้ค่าความเชื่อมั่น เท่ากับ 0.86

2.2.6 นำแบบประเมินคุณลักษณะความพอเพียงของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น ที่แก้ไขสมบูรณ์แล้ว จัดพิมพ์เป็นฉบับที่สมบูรณ์แล้วนำไปใช้กับประชากร คือ นักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น โรงเรียนนานาชาติจีน กรุงเทพมหานคร จำนวน 30 คน

3. การทดลองและเก็บรวบรวมข้อมูล การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยจะดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล มีขั้นตอนดังต่อไปนี้

3.1 ปฐมนิเทศเกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้เชิงรุกโดยใช้แนวคิดจิตตปัญญาศึกษาและทดสอบก่อนเรียนโดยใช้แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเรื่องความพอเพียง และแบบประเมินคุณลักษณะความพอเพียงของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น

3.2 ผู้วิจัยดำเนินการทดลองสอนโดยใช้แผนการจัดการเรียนรู้เชิงรุกโดยใช้แนวคิดจิตตปัญญาศึกษาจำนวน 3 แผน แผนละ 2 ชั่วโมง เป็นเวลา 6 ชั่วโมง

3.3 เมื่อผู้วิจัยดำเนินการสอนเสร็จสิ้นในแต่ละแผนการจัดการเรียนรู้เชิงรุกโดยใช้แนวคิดจิตตปัญญาศึกษา ผู้วิจัยทดสอบหลังเรียนโดยใช้แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเรื่องความพอเพียง จากนั้นประเมินหลังเรียนโดยใช้แบบประเมินคุณลักษณะความพอเพียงของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น

4. การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูล ดังนี้

4.1 วิเคราะห์ข้อมูลผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเรื่องความพอเพียง โดยเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเรื่องความพอเพียงของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้นโดยใช้สูตรการทดสอบค่าที กรณีกลุ่มตัวอย่างไม่เป็นอิสระจากกัน (t-test for Dependent Samples)

4.2 วิเคราะห์คุณลักษณะความพอเพียงของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้นโดยใช้สถิติพื้นฐาน ได้แก่ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน จากคะแนนที่ได้จากการประเมินคุณลักษณะความพอเพียง

5. สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลได้แก่

5.1 สถิติพื้นฐาน ได้แก่ ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

5.2 สถิติที่ใช้ในการตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือ ได้แก่ ค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) ค่าอำนาจจำแนก (r) ค่าความยากง่าย (p) ค่าความเชื่อมั่นโดยใช้สูตร KR-20 ของคูเดอร์ ริชาร์ดสัน และค่าความเชื่อมั่นตามวิธีสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค

5.3 สถิติที่ใช้ในการตรวจสอบสมมติฐาน คือ สถิติการทดสอบค่าที กรณีกลุ่มตัวอย่างไม่เป็นอิสระจากกัน (t-test for Dependent Samples)

ผลการวิจัย

ผู้วิจัยได้วิเคราะห์ข้อมูลผลการเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเรื่องความพอเพียง และคุณลักษณะความพอเพียงของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้นก่อนและหลังเรียนโดยใช้การจัดการเรียนรู้เชิงรุกโดยใช้แนวคิดจิตตปัญญาศึกษา ซึ่งสามารถเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลได้ดังนี้

ตารางที่ 2 ผลการเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเรื่องความพอเพียงของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้นก่อนและหลังการเรียนรู้เชิงรุกโดยใช้จิตตปัญญาศึกษา

กลุ่มทดลอง	N	μ	σ
ก่อนเรียน	30	14.93	3.352
หลังเรียน	30	28.97	1.810

จากตารางที่ 2 ผลการเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเรื่องความพอเพียงของนักเรียนมัธยมศึกษา ตอนต้นก่อนและหลังการเรียนรู้เชิงรุกโดยใช้จิตตปัญญาศึกษา พบว่า ค่าเฉลี่ยผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเรื่องความพอเพียงก่อนเรียนมีค่าเท่ากับ 14.93 ค่าเฉลี่ยผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเรื่องความพอเพียงหลังเรียนมีค่าเท่ากับ 28.97 เมื่อเปรียบเทียบกับสถิติทดสอบค่าที พบว่าผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเรื่องความพอเพียงของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น หลังการจัดการเรียนรู้เชิงรุกโดยใช้จิตตปัญญาศึกษาหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ตารางที่ 3 ผลการเปรียบเทียบคุณลักษณะความพอเพียงของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้นก่อนเรียนและหลังเรียนโดยใช้การจัดการเรียนรู้เชิงรุกโดยใช้แนวคิดจิตตปัญญาศึกษา

คุณลักษณะความพอเพียง	ก่อนเรียน			หลังเรียน		
	μ	σ	แปลผล	μ	σ	แปลผล
ความพอประมาณ	3.31	0.61	ปานกลาง	4.91	0.19	มากที่สุด
ความมีเหตุผล	3.39	0.62	ปานกลาง	4.90	0.21	มากที่สุด
การมีภูมิคุ้มกันที่ดี	3.69	0.72	มาก	4.89	0.23	มากที่สุด
รวม	3.46	0.56	ปานกลาง	4.90	0.20	มากที่สุด

จากตารางที่ 3 พบว่า คุณลักษณะความพอเพียงของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น หลังการจัดการเรียนรู้เชิงรุกโดยใช้แนวคิดจิตตปัญญาศึกษาสูงกว่าก่อนเรียน เมื่อพิจารณาโดยภาพรวมพบว่าก่อนเรียนอยู่ในระดับปานกลาง ($\mu=3.40$, $\sigma=0.56$) และหลังเรียนอยู่ในระดับมากที่สุด ($\mu=4.90$, $\sigma=0.20$) โดยหลังเรียนนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นมีคุณลักษณะความพอเพียงด้านความพอประมาณมากที่สุด ($\mu=4.91$, $\sigma=0.19$) รองลงมา คือ ด้านความมีเหตุผล ($\mu=4.90$, $\sigma=0.21$) และด้านการมีภูมิคุ้มกันที่ดี ($\mu=4.89$, $\sigma=0.56$) ตามลำดับ

อภิปรายผล

1. ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเรื่องความพอเพียง ผลการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 1 พบว่า ผลการเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเรื่องความพอเพียงของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น หลังการจัดการเรียนรู้เชิงรุกโดยใช้แนวคิดจิตตปัญญาศึกษาสูงกว่าก่อนเรียน ทั้งนี้อาจเป็นเพราะการจัดการเรียนรู้เชิงรุกโดยใช้แนวคิดจิตตปัญญาศึกษาช่วยส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดความรู้นำไปสู่คุณลักษณะอันพึงประสงค์ ซึ่งประกอบด้วย 6 ขั้นตอน ได้แก่ 1) การเห็นตามความเป็นจริง 2) การน้อมนำสู่ใจ 3) การใคร่ครวญด้วยใจ 4) การฝึกปฏิบัติ 5) การประเมินตน 6) การนำไปพัฒนา โดย 3 ขั้นตอนแรก ช่วยส่งเสริมผลสัมฤทธิ์เรื่องความพอเพียง ดังนี้ ขั้นที่ 1 การเห็นความจริง นักเรียนได้เรียนรู้ถึงการเปิดโอกาสและสร้างเงื่อนไขให้นักเรียนเผชิญความเป็นจริง กระตุ้นให้เกิดการเรียนรู้ใหม่ โดยขั้นตอนนี้ นักเรียนจะได้เผชิญความเป็นจริง เกี่ยวกับเหตุการณ์เศรษฐกิจพอเพียง ขั้นที่ 2 การน้อมนำสู่ใจ เป็นกระบวนการจัดการกิจกรรมที่นักเรียนได้เรียนรู้เพื่อให้เกิดการเรียนรู้ที่เป็นองค์รวมเชื่อมโยงชีวิตกับสรรพสิ่งต่าง ๆ ในธรรมชาติ เป็นการเรียนรู้ที่แท้จริงจากความรู้ภายนอกเชื่อมโยงกับตนเอง โดยขั้นตอนนี้ นักเรียนเกิดการเรียนรู้ที่เป็นองค์รวมเชื่อมโยงกับองค์ความรู้เรื่องเศรษฐกิจพอเพียงจากการช่วยกันอภิปรายสถานการณ์ ขั้นที่ 3 การใคร่ครวญด้วยใจ กระบวนการจัดการกิจกรรมที่นักเรียนได้เรียนรู้ถึงการเข้าสู่ภาวะจิตใจที่เหมาะสมกับการเรียนรู้ แล้วสามารถนำจิตใจไปใคร่ครวญอย่างลึกซึ้งเกี่ยวกับตนเอง โดยขั้นตอนนี้ นักเรียนระลึกถึงพฤติกรรมของตนเองที่สอดคล้องความพอเพียงด้านความพอประมาณ ความมีเหตุผล และภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของพิศาล เครือลิต ที่กล่าวว่าหลักสูตรเสริมสร้างเพื่อพัฒนาคุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียงที่เน้นการจัดการเรียนรู้เชิงรุกมีการออกแบบกระบวนการเรียนรู้ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงโดยผสมผสานแนวคิดคุณลักษณะศึกษาของลัทธิโคณาที่มีองค์ประกอบสำคัญของคุณลักษณะที่ดีเชื่อมประสานปฏิสัมพันธ์กันด้านการรู้คิดเชิงจริยธรรม ความสำนึกเชิงจริยธรรม ด้วยการเตรียมสร้างประสบการณ์รับรู้และประยุกต์ใช้และคุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียง จะเห็นได้ว่ามีความสอดคล้องกับแนวคิดจิตตปัญญาศึกษาที่มีความบ่มเพาะความรู้และคุณธรรมไปพร้อมกัน (พิศาล เครือลิต, 2565) สอดคล้องกับแนวคิดของ อริสา สุมามาลย์ และสาวิตรี เถาว์โท ที่กล่าวว่า จิตตปัญญาศึกษาเป็นกระบวนการเรียนรู้ที่ก่อให้เกิดการพัฒนาคุณภาพและการเปลี่ยนแปลงขึ้น

พื้นฐานภายในตนเองของผู้เรียนให้ตระหนักถึงคุณค่าของความเป็นมนุษย์เชื่อมโยงของสรรพสิ่งจนเกิดสำนึกเพื่อส่วนรวมโดยตั้งอยู่บนพื้นฐานของความเข้าใจความเป็นจริง (อริสา สุมามาลย์ และสาวิตรี เถาว์โท, 2561) ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของ รัตนาภรณ์ ปินทา และคณะ ที่ได้ทำการวิจัยเรื่อง การศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาสังคมศึกษา เรื่อง เศรษฐกิจพอเพียงกับการพัฒนาประเทศโดยใช้เทคนิคการเรียนรู้บูรณาการแนวคิด CCR ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ผลการวิจัยพบว่านักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ที่ได้รับการสอนโดยใช้เทคนิคการเรียนรู้บูรณาการแนวคิด CCR (C=Contemplative Education, C=Coaching, R=Researching base Learning) มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเรื่องเศรษฐกิจพอเพียงกับการพัฒนาประเทศหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียนสูงกว่าเกณฑ์ร้อยละ 70 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 (รัตนาภรณ์ ปินทา และคณะ, 2562)

2. คุณลักษณะความพอเพียง ผลการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 2 พบว่าผลการเปรียบเทียบคุณลักษณะความพอเพียงของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้นหลังการจัดการเรียนรู้เชิงรุกโดยใช้จิตตปัญญาศึกษาสูงกว่าก่อนเรียน ทั้งนี้อาจเป็นเพราะการจัดการเรียนรู้เชิงรุกโดยใช้แนวคิดจิตตปัญญาศึกษาช่วยส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดความรู้นำไปสู่คุณลักษณะอันพึงประสงค์ ซึ่งประกอบด้วย 6 ขั้นตอน ได้แก่ 1) การเห็นตามความเป็นจริง 2) การน้อมนำสู่ใจ 3) การใคร่ครวญด้วยใจ 4) การฝึกปฏิบัติ 5) การประเมินตน และ 6) การนำไปพัฒนา โดยกิจกรรมในสามขั้นตอนสุดท้าย ช่วยส่งเสริมคุณลักษณะความพอเพียง ดังนี้ ขั้นที่ 4 การฝึกปฏิบัติ นักเรียนได้เรียนรู้ถึงเป้าหมายการปฏิบัติ การกำกับตนเองในการปฏิบัติ และการปฏิบัติด้วยจิตที่เมตตา โดยขั้นตอนนี้นักเรียนได้เรียนรู้ถึงเป้าหมายการปฏิบัติโดยกำหนดเป้าหมายแนวทางปฏิบัติตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ขั้นที่ 5 การประเมินตน กระบวนการจัดกิจกรรมที่นักเรียนได้เรียนรู้ถึงสะท้อนประสบการณ์การปฏิบัติ การบันทึกผลการเรียนรู้และการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในตนเอง โดยขั้นตอนนี้นักเรียนได้เรียนรู้ถึงเป้าหมายการปฏิบัติจากการร่วมกันสะท้อนประสบการณ์และการปฏิบัติโดยยกตัวอย่างเหตุการณ์ที่สามารถนำไปปฏิบัติได้จริง ขั้นที่ 6 การนำไปพัฒนา กระบวนการจัดกิจกรรมที่นักเรียนได้เรียนรู้ถึงการเกื้อกูลซึ่งกันและกันในด้านกำลังใจ ความมุ่งมั่น ความรู้และแนวทางปฏิบัติที่เป็นรูปธรรม โดยขั้นตอนนี้นักเรียนเรียนรู้แนวทางปฏิบัติที่เป็นรูปธรรมโดยการร่วมวิเคราะห์และอภิปรายถึงแนวทางการพัฒนาตนเองให้มีเหตุผลเพื่อนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของอริสา สุมามาลย์ และสาวิตรี เถาว์โท ที่กล่าวว่าผู้เรียนได้รู้จักการใคร่ครวญจึงเป็นการพัฒนาคุณลักษณะภายในที่ถาวรของผู้เรียน ทำให้เกิดพฤติกรรมที่เกิดจากการเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดี (อริสา สุมามาลย์ และสาวิตรี เถาว์โท, 2561) สอดคล้องกับแนวคิดของสายฝน จันบุตรราช ที่กล่าวว่าจิตตปัญญาศึกษาช่วยให้ผู้เรียนกล้าที่จะเรียนรู้สิ่งใหม่ เผชิญกับความจริงข้างหน้าเพื่อนำมาเป็นประสบการณ์และต่อยอดผลงานและนำไปใช้ได้จริงในชีวิต ประจำวันได้ และยังเกิดความรู้ความเข้าใจในด้านทักษะ และด้านคุณธรรม (สายฝน จันบุตรราช, 2561) ผลการวิจัยของพิศาล เครือลิต ที่ได้ทำการวิจัยเรื่อง การพัฒนาหลักสูตรเสริมสร้างคุณลักษณะอยู่อย่างความพอเพียง

ตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นผลการวิจัยพบว่า นักเรียนมีคุณลักษณะความพอเพียง หลังเรียนด้วยหลักสูตรเสริมสร้างคุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียง ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 (พิศาล เครือลิต, 2565) และยังสอดคล้องกับงานวิจัยของกิตติพัฒน์ ศรีชัย ที่ได้ศึกษาผลการพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้ตามหลักไตรสิกขาร่วมกับแนวคิดจิตตปัญญาศึกษาเพื่อส่งเสริมคุณลักษณะความเป็นพลเมืองดีผลการวิจัยพบว่านักเรียนมีคุณลักษณะของความเป็นพลเมืองดีอยู่ในระดับมาก ซึ่งคุณลักษณะความเป็นพลเมืองดีดังกล่าวสอดคล้องกับคุณธรรมพื้นฐานของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง (กิตติพัฒน์ ศรีชัย, 2565)

องค์ความรู้ใหม่

การวิจัยเรื่อง ผลการจัดการเรียนรู้เชิงรุกโดยใช้แนวคิดจิตตปัญญาศึกษาที่มีต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเรื่องความพอเพียงและคุณลักษณะความพอเพียงของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ผู้วิจัยได้ประยุกต์ขั้นตอนการจัดกิจกรรมตามแนวคิดจิตตปัญญาศึกษาของสัญญา สาโลสิน มาใช้ในการจัดการเรียนรู้เชิงรุกโดยใช้แนวคิดจิตตปัญญาศึกษา ประกอบด้วย 6 ขั้นตอน (สัญญา สาโลสิน, 2561) ดังนี้

ขั้นที่ 1 การเห็นความจริง นักเรียนได้เรียนรู้ถึงการเปิดโอกาสและสร้างเงื่อนไขให้นักเรียนเผชิญความเป็นจริง กระตุ้นให้เกิดการเรียนรู้ใหม่ โดยขั้นตอนนี้ นักเรียนจะได้เผชิญความเป็นจริงเกี่ยวกับเหตุการณ์เศรษฐกิจพอเพียง

ขั้นที่ 2 การน้อมนาสู่ใจ เป็นกระบวนการจัดกิจกรรมที่นักเรียนได้เรียนรู้เพื่อให้เกิดการเรียนรู้ที่เป็นองค์รวมเชื่อมโยงชีวิตกับสรรพสิ่งต่าง ๆ ในธรรมชาติ เป็นการเรียนรู้ที่แท้จริงจากความรู้ภายนอกเชื่อมโยงกับตนเอง โดยขั้นตอนนี้ นักเรียนเกิดการเรียนรู้ที่เป็นองค์รวมเชื่อมโยงกับองค์ความรู้เรื่องเศรษฐกิจพอเพียงจากการช่วยกันอภิปรายสถานการณ์

ขั้นที่ 3 การใคร่ครวญด้วยใจ กระบวนการจัดกิจกรรมที่นักเรียนได้เรียนรู้ถึงการเข้าสู่สภาวะจิตใจที่เหมาะสมกับการเรียนรู้ แล้วสามารถนำจิตใจไปใคร่ครวญอย่างลึกซึ้งเกี่ยวกับตนเอง โดยขั้นตอนนี้ นักเรียนระลึกถึงพฤติกรรมของตนเองที่สอดคล้องความพอเพียงด้านความพอประมาณ ความมีเหตุผล และภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี

ขั้นที่ 4 การฝึกปฏิบัติ นักเรียนได้เรียนรู้ถึงเป้าหมายการปฏิบัติ การกำกับตนเองในการปฏิบัติ และการปฏิบัติด้วยจิตที่เมตตา โดยขั้นตอนนี้ นักเรียนได้เรียนรู้ถึงเป้าหมายการปฏิบัติโดยกำหนดเป้าหมายแนวทางปฏิบัติตนตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

ขั้นที่ 5 การประเมินตน กระบวนการจัดกิจกรรมที่นักเรียนได้เรียนรู้ถึงสะท้อนประสบการณ์ การปฏิบัติ การบันทึกผลการเรียนรู้และการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในตนเอง โดยขั้นตอนนี้ นักเรียนได้เรียนรู้ถึงเป้าหมายการปฏิบัติจากการร่วมกันสะท้อนประสบการณ์และการปฏิบัติโดยยกตัวอย่างเหตุการณ์ที่สามารถนำไปปฏิบัติได้จริง

ขั้นที่ 6 การนำไปพัฒนา กระบวนการจัดกิจกรรมที่นักเรียนได้เรียนรู้ถึงการเกี่ยวเนื่องซึ่งกันและกันในด้านกำลังใจ ความมุ่งมั่น ความรู้และแนวทางปฏิบัติที่เป็นรูปธรรม

จากการจัดการเรียนรู้เชิงรุกโดยใช้แนวคิดจิตตปัญญาศึกษาข้างต้น พบว่า สามารถพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเรื่องความพอเพียงและคุณลักษณะความพอเพียงของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นได้ สะท้อนให้เห็นว่า การจัดการเรียนรู้เชิงรุกโดยใช้แนวคิดจิตตปัญญาศึกษาช่วยส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดความรู้นำไปสู่คุณลักษณะอันพึงประสงค์ นั่นคือ คุณลักษณะความพอเพียง ซึ่งพฤติกรรมบ่งชี้คุณลักษณะความพอเพียง มีดังนี้

ความพอประมาณ ประกอบด้วย 5 พฤติกรรมบ่งชี้ ได้แก่ 1) การซื้อสิ่งของเฉพาะที่จำเป็นต่อการใช้งานในชีวิตประจำวัน 2) การใช้เวลาเรียน เล่น และพักผ่อนอย่างสมดุล 3) การบริโภคอาหารและเครื่องดื่มในปริมาณที่เหมาะสม 4) การพยายามใช้ทรัพยากร เช่น น้ำ ไฟฟ้า และกระดาษอย่างประหยัด 5) การควบคุมการใช้เงินโดยไม่ใช้จ่ายฟุ่มเฟือยเกินความจำเป็น

ความมีเหตุผล ประกอบด้วย 5 พฤติกรรมบ่งชี้ ได้แก่ 1) การคิดทบทวนก่อนตัดสินใจทำสิ่งใดสิ่งหนึ่ง 2) การพิจารณาเหตุผลก่อนเลือกซื้อสิ่งของหรือทำกิจกรรม 3) การเลือกทำสิ่งที่เกิดประโยชน์ต่อตนเองและคนรอบข้าง 4) การรับฟังความคิดเห็นของเพื่อนและครูเพื่อนำไปปรับปรุงตนเอง 5) การไม่ตัดสินใจทำอะไรโดยใช้อารมณ์เป็นที่ตั้ง

การมีภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี ประกอบด้วย 5 พฤติกรรมบ่งชี้ ได้แก่ 1) การเตรียมพร้อมรับมือกับความเปลี่ยนแปลงในชีวิตประจำวัน 2) การรู้จักปฏิเสธสิ่งที่อาจเป็นอันตรายต่อตนเอง 3) การเรียนรู้จากข้อผิดพลาดเพื่อปรับปรุงตนเองในอนาคต 4) การสามารถวางแผนสำรองในกรณีที่แผนเดิมไม่เป็นไปตามคาดหมาย 5) การมองหาแนวทางแก้ปัญหาเมื่อเผชิญกับสถานการณ์ที่ยากลำบาก

สรุป

การวิจัยเรื่อง ผลการจัดการเรียนรู้เชิงรุกโดยใช้แนวคิดจิตตปัญญาศึกษาที่มีต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเรื่องความพอเพียงและคุณลักษณะความพอเพียงของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น มีวัตถุประสงค์เพื่อเปรียบเทียบการจัดการเรียนรู้เชิงรุกโดยใช้แนวคิดจิตตปัญญาศึกษาที่มีต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเรื่องความพอเพียงและคุณลักษณะความพอเพียงของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น ประชากร คือ นักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น โรงเรียนนานาชาติจีน กรุงเทพมหานคร สังกัดสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2567 จำนวน 30 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยประกอบด้วยแผนการจัดการเรียนรู้เชิงรุกโดยใช้แนวคิดจิตตปัญญาศึกษา แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเรื่องความพอเพียง และแบบประเมินคุณลักษณะความพอเพียง สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และสถิติการทดสอบทดสอบค่าที กรณีกลุ่มตัวอย่างไม่เป็นอิสระจากกัน

ผลการวิจัยสรุปได้ว่า 1) ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเรื่องความพอเพียงของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นหลังการจัดการเรียนรู้เชิงรุกโดยใช้แนวคิดจิตตปัญญาศึกษาสูงกว่าก่อนเรียน และ 2) คุณลักษณะความพอเพียงของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้นหลังการจัดการเรียนรู้เชิงรุกโดยใช้แนวคิดจิตตปัญญาศึกษาสูงกว่าก่อนเรียน

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1. งานวิจัยได้ข้อค้นพบว่า การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ขั้นที่ 3 การใคร่ครวญด้วยใจกระบวนการจัดกิจกรรมที่นักเรียนได้เรียนรู้ถึงการเข้าสู่ภาวะจิตใจที่เหมาะสมกับการเรียนรู้ แล้วสามารถนำจิตใจไปใคร่ครวญอย่างลึกซึ้งเกี่ยวกับตนเอง โดยขั้นตอนนี้ นักเรียนระลึกถึงพฤติกรรมของตนเองที่สอดคล้องความพอเพียงด้านความพอประมาณ ความมีเหตุผล และภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี ดังนั้น ครูจึงควรเข้าไปให้คำแนะนำกับนักเรียนในการสรุปพฤติกรรมความพอเพียงในแต่ละด้านโดยลำดับความสำคัญในการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมตลอดจนกระตุ้นให้ผู้เรียนช่วยเหลือกันทำงาน

2. งานวิจัยได้ข้อค้นพบว่า การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ขั้นที่ 4 การฝึกปฏิบัติ นักเรียนได้เรียนรู้ถึงเป้าหมายการปฏิบัติ กำกับตนเองในการปฏิบัติ และการปฏิบัติด้วยจิตที่เมตตา โดยขั้นตอนนี้ นักเรียนได้เรียนรู้ถึงเป้าหมายการปฏิบัติโดยกำหนดเป้าหมายแนวทางปฏิบัติ ดังนั้นครูจึงควรเข้าไปช่วยนักเรียนวางแผนการเขียนแผนที่ชีวิตความพอเพียงตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงโดยระบุเป้าหมาย แนวทางการปฏิบัติให้ชัดเจนและสามารถปฏิบัติได้จริง

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรศึกษาผลของการจัดการเรียนรู้เชิงรุกโดยใช้แนวคิดจิตตปัญญาศึกษา ร่วมกับเทคนิคและวิธีการสอนอื่น ๆ เช่น อินโฟกราฟิก การโค้ชแบบพี่เลี้ยง (Mentor Coaching) และเทคนิคคู่คิดคู่สร้าง (Think-Pair-Share) เพื่อพัฒนาคุณลักษณะความพอเพียงตั้งแต่ระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษา

2. ควรศึกษาผลของการจัดการเรียนรู้เชิงรุกโดยใช้แนวคิดจิตตปัญญาศึกษาที่มีต่อคุณธรรมพื้นฐานของความพอเพียง เช่น ความซื่อสัตย์สุจริต ความขยันอดทน ประหยัดอดออม

เอกสารอ้างอิง

กิตติพัฒน์ ศรีชัย. (2565). การพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้ตามหลักไตรสิกขาร่วมกับแนวคิดจิตตปัญญาศึกษา เพื่อส่งเสริมคุณลักษณะของความเป็นพลเมืองดีสำหรับนักเรียนประกาศนียบัตรวิชาชีพ. ใน ดุษฎีนิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตรบัณฑิต สาขาหลักสูตรและการสอน, มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

เกียรติพงษ์ กลับดี. (20 กุมภาพันธ์ 2568). ความพอเพียง (นางสาวณัชชา นิมนงค์, ผู้สัมภาษณ์)

- ทองแดง สุกเหลือง. (2566). การจัดการเรียนรู้แนวคิดจิตตปัญญาศึกษาเพื่อพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักศึกษาสาขาวิชาสังคมศึกษาชั้นปีที่ 4 คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์. วารสารวิจัยวิชาการ, 6(2), 169-182.
- ธนิดา วรฤทธิ์ และพิชาติ แก้วพวง. (2567). ผลของการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามแนวคิดจิตตปัญญาศึกษาร่วมกับการบูรณาการร่วมกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อเสริมสร้างพฤติกรรมความมีวินัยในตนเองของนักเรียนประถมศึกษาตอนต้น. วารสารวิจัยและนวัตกรรมทางการศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร, 4(2), 22-24.
- ปรียา สมพีช. (2559). การจัดการเรียนรู้เชิงรุกโดยใช้รูปแบบการเรียนการสอนด้วยกรณีศึกษา. วารสารมหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร สาขามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์, 11(2), 260-270.
- พิศาล เครือลิต. (2565). การพัฒนาหลักสูตรเสริมสร้างคุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียงตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงสำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น. ใน วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตรบัณฑิต สาขาหลักสูตรและการสอน. มหาวิทยาลัยนเรศวร.
- ภูรินทร์ คงพร. (20 กุมภาพันธ์ 2568). ความพอเพียง (นางสาวณัชชา นิ่มอนงค์, ผู้สัมภาษณ์) มูลนิธิชัยพัฒนา. (2568). แนวคิดทฤษฎีการพัฒนาอันเนื่องมาจากพระราชดำริ เศรษฐกิจพอเพียง. เรียกใช้เมื่อ 21 กุมภาพันธ์ 2568 จาก <https://www.chaipat.or.th>.
- เมธินี วงศ์วานิช รัชมกการณ. (2558). การจัดการเรียนการสอนตามแนวคิดจิตตปัญญาศึกษา: การสังเคราะห์งานวิจัย. วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยอีสเทิร์นเอเซีย ฉบับสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์, 5(2), 328-342.
- รัตนภรณ์ ปินทา และคณะ. (2562). การศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาสังคมศึกษา เรื่อง เศรษฐกิจพอเพียงกับการพัฒนาประเทศโดยใช้เทคนิคการจัดการเรียนรู้บูรณาการแนวคิด CCR ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3. การประชุมวิชาการระดับชาติ ครุศาสตร์ศึกษา ครั้งที่ 2, ณ ห้องคอนเวนชันฮอลล์ ศูนย์วัฒนธรรมภาคเหนือตอนล่าง มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม (ส่วนวังจันทน์).
- วรุฒิ เพ็งพันธ์. (2558). การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามแนวคิดจิตตปัญญาศึกษา: กรณีศึกษารายวิชาการพัฒนากับการศึกษา. วารสารการศึกษาและการพัฒนาสังคม, 11(1), 279-290.
- วิทเอก สว่างจิต. (2563). การจัดการเรียนรู้เชิงรุกสู่ทักษะในศตวรรษที่ 21 โดยการนำแนวคิดจิตตปัญญาศึกษาระบบพี่เลี้ยงและการเรียนรู้โดยใช้วิจัยเป็นฐาน. วารสารวิจัยทางการศึกษา, 15(1), 45-56.
- สัณญา สาสีผลิน. (2561). การพัฒนารูปแบบการจัดกิจกรรมเพื่อเสริมสร้างจิตสาธารณะของนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน. ใน ดุษฎีนิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารและการจัดการการศึกษา. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

- สายฝน จันบุตราช. (2561). สภาพและแนวทางการพัฒนาการจัดการเรียนรู้ตามหลักจิตตปัญญาศึกษา กลุ่มเครือข่ายสถานศึกษาที่ 17 (สิรินธร) สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาอุบลราชธานี เขต 3. ใน วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารจัดการ การศึกษา. มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม.
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2560) แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560-2579. กรุงเทพมหานคร: พรักหวานกราฟฟิค.
- อริสา สุมามาลย์ และสาวิตรี เถาว์โท. (2561). การพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้การสอนโดยใช้แนวคิด จิตตปัญญาศึกษา เพื่อเสริมสร้างทักษะชีวิต รายวิชาจิตตปัญญาศึกษา สำหรับนักศึกษา ระดับปริญญาตรี มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร. วารสารครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์วิทยาลัย, 46(2), 241-259.

